

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

Un ordin al lui Avram Iancu¹.

În anii de revoluție 1848—1849, a fost în două rânduri comuna Zlatna din județul Alba arena unor ciocniri sângeroase între românii și maghiarii din acea localitate și împrejurime, și în ambele rânduri s'au întâmplat acolo măcelăriri reciproce, incendieri și, la urmă, jefuiri, luându-se din partea învingătorilor, cari erau români, de la maghiarii învinși, bani, vite, cereale și alte lucruri. Prima ciocnire s-a întâmplat la 23 Octombrie 1848. Provocare a venit din partea maghiarilor, iar românii au răspuns la ea fără milă și cruțare, dând cur și liber dorului lor de răzbunare. Au fost măcelăriți atunci peste 600 (șasesute) de maghiari, între cari 32 de intelectuali: funcționari de toate categoriile, preoți, etc.

Ordinea a fost restabilită de Avram Iancu, care, în 26 Octombrie, a sosit la fața locului, însoțit de prefectul Simeon Balint și a capturat și înduplecat oamenii, să deie îndărăt aceea ce nu era al lor, vite, cereale, bani, și, de fapt, a fost restituit aproape în întregime aceea ce se luase ca pradă de război, mai ales din visteria statului, pentru că românii luaseră și din casa erarială 39,000 de fiorini, în aur, argint și bani de hârtie. A doua catastrofă asupra comunei Zlatna s-a dezlănțuit în Iunie 1849. Anume, după ce Lupu Kemeny, în curs de 9 zile și-a încercat zadarnic norocul de a învinge pe Iancu la Abrud, pentru că totdeauna a fost el bătut de trupele lui Iancu, în ziua a zecea, în 16 Iunie 1849, dis de dimineață, pe nesimțite și-a început retragere spre Zlatna, atacat fiind, totuși, și pe drumul de retragere de trupele române ale lui Iancu, cu bun succes. Cu trupe reduse în mod simțitor a ajuns Kemeny la Zlatna, dar nu a putut intra în comună, pentru că satul ardea, incendiat fiind din toate părțile; stradele erau pline de oameni morți și suflet de om viu nu se mai afla în Zlatna. Kemeny a trebuit să-și facă retragere din Munții Apuseni pe alte drumuri.

Despre acest nou act de răzbunare asupra comunei Zlatna, săvârșit din partea românilor, Iancu nu a avut nici o cunoștință. Nu la ordinul său sau al cuiva dintre oamenii săi s-a întâmplat aceea ce s-a întâmplat, acum a doua oară, în comuna Zlatna. De aceea, când s-a făcut lui Iancu raport amănunțit despre barbariile săvârșite în Zlatna, de oameni de sub comanda sa, a ordonat imediat facere a unei anchete severe, pentru stabilirea și pedepsirea celor vinovați. Se știa, că oamenii din Bucium au făcut cruzimile neiertate din Zlatna și de aceea a trimis de-a dreptul la ei pe trei dintre cei mai buni sfetnici ai săi, anume: pe Vasile Moldovanu, prefectul Târnavei, pe Alexandru Grama și pe Alexandru Boeriu, ca să stabilească adevărurile și să aresteze pe cei vinovați. Ordinul, cu care li s-a dat misiunea aceasta, se găsește în original, între hârtiile rămase în urma decedatului Vasile Moldovanu și bine păstrate de fiicele

¹ Teodor Păcățian, *Un ordin al lui Avram Iancu*, în *Transilvania* nr. 7, iulie 1926, p. 354-362. Documente din anii 1848—1849. Comunicate de Teodor V. Păcățian (document depistată de Constantin Moșincat)

sale Mia și Claudia Moldovanu din Boziaș jud. Târnava - Mică. E scris cu litere latine, nu cirilice, de altă mână, nu de a lui Iancu, dar subscrierea e a lui Iancu. **Ordinul are cuprinsul următor:**

„Exmisiune. După a caria - tenore trimit la Buciumam de Comissari inpoteriți (împuterniciți): pe DI B(V)asilie Macariu Moldovanu, Alexandru Gramma, și Alexandru Boeriu, spre a cerca liberi, după sensul legilor humanității, și Patriotice, după aceia, care au fost capii crudelității și a barbariei Pătrate în orașul Zlathna, dându-le și asistinție Militare, spre a putea sta în contra Contumații ori caria și ca pe cei ce vor eși de vina, pe loc se pot aresta.

Punctele Capitale a Cercării vor fi tot ce se cuprinde în Ordinele sus însemnate, adică: 1. Eșitau fost dușmanul din sus numitul orașul? Și de au eșit; 2. Pentru ce au îndresnitu a aprinde? Și dacă au aprins; 3. Cine au aprins? Nu sau întâmplat aprinderea ținând focul din puste cu dușman?² 4. Cine au îndrăznit a păta Caracterul Naționale cu cruzimi neauzite, omorând tocma și pe confrăți noștri români și jefuindu-i în mod [două cuvinte șterse, așa că nu se pot ceti] varvaru(barbar)? Centurionul local va fi dator cu ascultare și la porunca susnumiților Domni Comissari de loc va fi dator a aduce înainte pe acela, care după mărturisirea mărturii, va fi chemat, îngrijind totdeodată, ca de pe cei ce vor eși vina se trage diurnul legal al Dnilor Comissarii, câte 2 fiorini m. c. pe toate ziua. Dat în Câmpeni, 849 . 25 Iunie”. Avram Iancu m. p., prefect Aur. Gemin. II.

O proclamație a Românilor kossuthișii din Ardeal.

„Au fost și de aceștia?”... Așa se va întreba mirat cetitorul, care cunoaște, fie și numai, cât de cât, mișcările politice-naționale din anii 1848—1849 ale românilor din Ardeal. Pe semne da, au fost, pentru că iată ce putem ceti foaia din Sibiiu «Siebenbürger Bote», numărul 86 din 9 Iulie 1849, pe atunci organ politic al sașilor din Ardeal: — „Din o proclamațiune de la 8 Iunie, — scrie ziarul numit, — tipărită în limba maghiară și valahă și adresată valahilor, vedem, că la dorința comisarului guvernial Moise Berde, preoții și mireni de frunte ai valahilor din împrejurime, au ținut în ziua aceea o adunare în Sibiu, în scopul de a lua măsuri pentru o înțelegere cu frații valahi și reîntoarcerea lor la cauza legală a patriei, și pe lângă alte hotărâri, aduse spre binele neamului lor, au decis și tipărirea proclamațiunii acesteia”... [Urmează pe scurt cuprinsul proclamațiunii și la urmă observarea, că în sarcina sașilor cercetările făcute nu au putut constata până acuma nici o greșală, nici o vină, deci ei pe nedrept sunt atacați în proclamațiune, acuma când n-ar mai trebui să se bage zizanie între valahi și sași]. Din comunicatul acesta vedem, că ziarul german numit mai sus, care apărea pe atunci în Sibiu, abia în 9 Iulie 1849 a luat cunoștință despre o adunare românească, ce — 357 - s-ar fi ținut cu o lună mai înainte, în 8 Iunie 1849 în Sibiu, și la care ar fi participat preoți și mireni din jurul Sibiului. Până atunci nu știa nimica despre ținerea ei. N-a putut fi deci o adunare prea numeroasă, pentru că în acest caz știa ceva despre ea și raporta ceva și mai curând despre decurgerea ei. Poate că adunarea nici n-a fost ținută, ci comisarul guvernial, Moise Berde, a prezentat celor doi subsecretari ai proclamațiunii textul gata ai acesteia, în românește și ungurește și le-a pus sula în coaste, ca să o semneze, tipărindu-o apoi pe spesele țării. Dar se poate, ca o mică conferență, totuși, să se fi ținut în 8 Iunie 1849, în Sibiu, cu participarea unor preoți și mireni din Sibiu și jur, — nu însă în urma vreunei convocări speciale pentru a se întruni, ci în urma unei proclamațiuni din 6 Iunie, a guvernului Bem. Anume Bem, care cu o zi mai înainte sosise acasă la Sibiu, venind din Banat, a dat în 6 Iunie 1849 o proclamațiune, în care aducea la cunoștința populațiunii din Ardeal, că luptele sale, date în Banat, au fost încoronate de succes splendid. În afară de fortăreața Timișoara, care în curând are să cadă, întregul teritoriu dintre Murăș, Tisa și Dunăre, e ocupat acum de trupele patriotice maghiare de sub comanda sa, dușmanul fiind zdrobit și învins. Promitea apoi Bem amnistie pe seama tuturor românilor, plecați de la vetrele lor, iar preoții tuturor confesiunilor și națiunilor au fost invitați să precizeze fără zăbavă durerile și dorințele credincioșilor lor, pentru că el, Bem, se angajează să delătore toate nemulțumirile juste din Ardeal. Eu cred, că pentru a satisface acestei invitații din 6 Iunie a lui Bem se vor fi întrunit undeva în Sibiu, în 8 Iunie 1849, câțiva preoți și mireni, și cu ocaziunea aceasta, după ce s-au consultat și au hotărât aceea ce aveau să hotărască, le va fi pus pe

masă comisarul guvernial Moise Berde sau vreun subaltern al său, proclamațiunea gata, ca să o voteze și semneze. Chiar și din textul proclamațiunii, — «are un miros prea pronunțat de mentalitate ungurească din zilele în care a fost compusă, — se vede, că întrunirea a fost comandată de comisarul Berde. Proclamațiunea deci există, tipărită în românește și ungurește³. Nu am putut afla textul românesc al ei, dar textul unguresc se găsește între hârtiile rămase de la fostul prefect Vasile Moldovan. În traducerea făcută de mine (T.Păcățianu) din acest text unguresc, proclamațiunea sună astfel:

„Fraților! Din partea domnului comisar guvernial Moise Berde am fost provocați să ținem o adunare, compusă din preoți și intelectualii poporului nostru, fiind scopul ei consultarea asupra mijloacelor, care ar putea potoli spiritele agitate prin grozăviile războiului intern, conducând îndărăt poporul român, de la calea răzvrătirii ilegale și a grozavei cruzimi, pe care a urmat-o până acuma orbește, la calea legii, moralității, umanității și a supunerii, «aducându-l totodată pe acela la cunoașterea interesului său propriu, călcat până acuma în picioare de el însuși, prin o nepricepere fără păreche. Adunarea aceasta noi am ținut-o în ziua de astăzi, și în afară de dispozițiunile noastre, mai multe, salutare pentru voi, am convenit și în privința aceea, ca să vă adresăm o proclamațiune frățească, în următoarele: De o mie de ani gemem în sclavie și în puterea nimicniciei politice, nu voluntar, ci cu alte seminții împreună, după sensul legilor de atunci. **În anul trecut, 1848, i s-a făcut milă națiunii maghiare de situația noastră și în dietele din Pojon și Cluj a șters toate privilegiile nemeșesti, urbariul, iobăgia, dijma, și ne-a donat nouă libertatea, egalitatea de drept, proprietatea pământului, ne-a ridicat din țarina sclaviei la rang de cetățeni, fără să o fi cerut noi aceasta și și-a lărgit mărinimia atât de departe, încât pentru toate acestea nu a cerut nimica de la noi. Drept reprezentativ ne-a dat națiunea maghiară și nouă, a deschis și pe seamă noastră calea la dieta compusă până acuma numai din magnați și nemeși, și la tot felul oficii publice, a făcut liberă și stimată religiunea noastră și a asigurat și naționalitatea noastră. E amăgitor josnic deci acela, care v-a mințit, că toate acestea împăratul vi le-a dat!** Ba tocmai el a fost acela, care a voit să restabilească de nou iobăgia și toate raporturile sclaviei celei vechi, după cum a și făcut-o aceasta în unele părți ale Ungariei, ținute în jugul robiei; dar, grație geniului libertății, s-a șters de nou prin armele puternice și glorioase maghiare. Dar în afară de aceea, că împăratul nu voia să facă lucrul acela, el nici nu-l putea să facă, pentru că nu putea lua aceea ce a fost a omului nobil maghiar, pentru a se da altuia, ci aceasta a putut-o face numai proprietarul nobil maghiar însuși, care a și făcut-o, voluntar, din jertfire de sine, nesilit de nimeni. Și cum ați remunerat voi toate aceste faceri de bine și jertfe? Ați ucis pe binefăcătorii voștri, ați măcelărit pe cei neînarmați, neapărați; bătrâni, femei, copii, deopotrivă, ați pustiit orașe și sate înfloritoare!

Ei frățește și în mod gratuit au împărțit cu noi avere a lor, jumătate din toate moșiile lor vi s-au donat vouă și voi i-ați măcelărit pentru această și ați voit să le luați și cealaltă jumătate! Mărturișiți voi singuri, aceasta e recunoștința? Aceasta e creștinătatea? Nu vă temeți" de biciul pedepsitor al Atotputernicului Dumnezeu? Când ați ridicat armele în contra națiunii maghiare și în contra libertății ei, nu numai în inima binefăcătorilor voștri ați înfipt pumnalul, ci ați dat mână de ajutor dușmanilor politici ai patriei, pentru zdrobirea libertății, tocmai a voastre proprii! Și vedeți cum e mărinimia? Națiunea maghiară a învins, fiindcă Dumnezeu nu părăsește niciodată cauza cea dreaptă. Cu trupele ei foarte tari și viteze a bătut armatele celor doi împărați, anume, al Austriei și al Rusiei. Și acum, când forța și puterea se află în mâinile ei, când pe noi pe toți ne-ar putea zdrobi ca pe niște viermi, extirpându-ne până la unul, nu o face aceasta, nu dorește răzburarea fraților ei omorâți, nu vrea plată cu egal pentru egal, ci iartă în mod mărinimos, și numai pe aceea vrea să-i pedepsească, «care cu mâinile lor proprii au ucis, au incendiat, au jefuit și au instigat prea mult. Și după atâtea păcate din partea voastră și atâtea mărinimii din partea concetățenilor maghiari, voi cum v-ați purtat până în ziua de azi? Spre fericirea voastră, spre liniștirea voastră sufletească din viitor, vă rugăm să reveniți la calea legii și a moralității, pentru ca Dumnezeu, care e deasupra noastră a tuturor, în ceriuri, nu poate tolera imoralitatea, uciderea, cruzimea, hoția, și, după cum bine știți toți, pedepsește necondiționat fiecare faptă rea. Cei ce nu încetează a face de acestea și nu

³ Ibidem p.358

se pocăiesc, aduc asupra lor o anumită primejdie, iar asupra națiunii rușine și ură eternă, pentru ca o națiune răzvrătită, cu atâtea cruzimi la activul ei, și care afară de aceasta atât de slab știe să înțeleagă imnul libertății, nu e vrednică de cea mai prețioasă binecuvântare, de libertate! Dați îndărăt fiecăruia aceea ce a lui a fost și de dare să nu vă atingeți mal mult, ci respectați averea și libertatea altuia, dacă nu voiți ca și altul să vă facă vouă asemenea. Fiți convinși, că dacă maghiarul, care și în prezent își varsă sângele scump pentru libertatea constituțională și independența tuturor popoarelor din Ungaria, deopotrivă, nu ne-ar ocroti, noi am cădea îndărăt în jugul sclaviei, pe care l-am purtat atâtea secole. Fiți ascultători de legi și de mai marii voștri și purtați-vă astfel, cum se cuvine unui om liber și unui creștin bun. Grupați-vă cu bucurie sub steagul libertății și năzuiți-vă să aduceți cât mai multe jertfe pentru eluarea libertății patriei comune, pentru ca cum am putea noi dori să seceră m acolo unde nu am semănat, să câștigăm libertate, nefăcând nimica pentru eluarea ei, ci privind numai de la distanță cum își varsă sângele altul pentru ea și apoi să luăm numai din gata? Căci numai așa ne putem repara păcatele de până acuma și putem oferi un oarecare motiv, ca națiunea maghiară să uite cândva cele de până acuma. Priviți la frații noștri din Ungaria și luați exemplu de la ei. Fiți sârguincioși și purtați-vă cu râvnă îndoită economia câmpului, pentru ca dacă ar fi să vină aceea, de ce să ne ferească Dumnezeu, o foamete, tot voi veți fi aceia, care vor suferi mai mult. Cu aceea vă instigă unii, că va intra muscalul în patria noastră. În adevăr, ați fi vrednici de compătimire, dacă ați fi destul de proști și ați aștepta ceva mai bun de la aceia. Nu cunosc aceștia alta, decât sclavia. Muscal, băț, robotă, e tot una.

Priviți spre Valahia. Acolo amicii poporului au eliberat poporul, dar a intrat muscalul și a introdus jobăgia din nou, iar poporul geme iarăși în jugul sclaviei, ca mai înainte. Nu vă lăsați amăgiți de instigatori ticăloși, ci rămâneți pe calea religiei și a moralității, pe care v-a croit-o sfânta Scriptură și legea dumnezeiască, iar pe astfel de indivizi ticăloși, dați-i voi înșivă pe mâna justiției pedepsitoare. Ați putut învăța din experiență, ce crezământ puteți da vorbelor celor de miere ale sașilor, cari aici, în Sibiu, au ascuns pe acei instigatori ticăloși, care încă în Blaj au strigat, că: „nu ne trebuie uniune”. Nu ascultați de oamenii cu păr și barbă căruntă, pentru că aceia toți sunt trădători. Nu era mai bine dacă imediat la început am fi dat noi mâna cu sinceritate cu maghiari, marinimoși, căci acum nu s-ar pustii frumoasa noastră patrie și nu ar cădea jertfă atâția oameni nevinovați?! Dar unde sunt acei instigatori, năimiți de necredinciosul guvern austriac, — care cu brațe de fier vrea să mențină sclavia, — apoi de familia domnitoare și de miliția acesteia, și plătiți cu bani săsești, care v-au îndemnat la aceste fapte groaznice? Și-au umplut buzunarele cu comorile furate de la nemeși și au dispărut, lăsându-vă pe voi aici, după ce v-au împins în îngrozitorul abis al nenorocirii! Credeți-ne, că nu fericirea națiunii a fost aceea ce i-a călăuzit, ci pofta de câștig și setea de sânge ! Acum voi învățați din paguba voastră și altădată fiți mai înțelepți, nu dați crezământ tuturor celor c e v ă spun vorbe dulci și v ă promet munți de aur, ci alipiți-vă cu sincer ă pocăință de frații noștri maghiari și purtați-vă cu încredere față de guvernul civil liberal al patriei noastre, comunicați-i durerile voastre și el sigur că va împlini părintește cererile voastre juste și echitabile; și când apoi Sfânta Sa Maiestate, Dumnezeu, va binecuvânta iarăși cu pace scumpa noastră patrie, putem să fim încă toți fericiți”

Dat în Sibiu, din ședința adunării, ținute în 8 Iunie 1849. Petru Gherman m. p., protopop greco-neunit din Brașov și președinte al adunării. Paul Dunca m. p., notarul adunării.